

MEZŐSI KÁROLY EMLÉKÉRE

I Belépve az aszódi Petőfi Múzeum állandó kiállítására, egy emléktábla az első információ, amellyel a látogató találkozik. A táblán az arckép alatt rövid felirat: *Dr. Mezősi Károly 1907–1971 Petőfi-kutató emlékére*. Rátonyi József bronzból és vörös márványból készített domborművét 1972. október 26-án avatták fel. Jellegüknél fogva az emléktáblák viszonylag szűkös lehetőséget biztosítanak egy életmű bemutatásához, így ezzel az írással szeretnénk kicsit bővebben is megemlékezni a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának első megyei múzeumigazgatójáról.

- ¶ Mezősi Károly 1907. január 15-én született Metzner Károly néven egy Csongrád megyei kisközségben, Földeákon. Metzner – később Mezősi – Károly muzeológusként és a magyar irodalom kutatójaként szerzett elévülhetetlen érdemeket.
- ¶ Az Állami Polgári Fiúiskola elvégzése után 1920-ban a családjával Kiskunfélegyházára költözött. 1924-ben tette le érettségi vizsgáit a kiskunfélegyházi Szent László Gimnáziumban, majd felvételt nyert a szegedi Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetemre. Humán érdeklődésének megfelelően magyar nyelv és irodalom, történelem, valamint német szakon végezte egyetemi tanulmányait. Szorgalma és tehetsége hamar megmutatkozott, amit felismertek tanárai is. Kiváltképpen Erdélyi László professzor, aki teret engedett számára a kutatásokban.
- ¶ Mindössze 21 éves, amikor a tudományegyetem bölcsészdoktorrá avatta *summa cum laude* minősítéssel. A tanulásba fektetett munkát bécsi ösztöndíjjal jutalmazták: az 1928–1929-es tanévet a bécsi Collegium Hungaricumban tölthette állami ösztöndíjjal.
- ¶ A magyar-történelem szakos diplomája átvétele után állást kínáltak neki. Metzner Károly élt a lehetőséggel, 1930. szeptemberében katedrára állt a Kiskunfélegyházi Állami Tanítóképző

Intézetben. Még ebben az esztendőben megjelent első publikációja a *Föld és Ember* című kiadványban *A Dunántúl gazdasági és népességi leírása a XVIII. század elejéről* címmel. Tanáremberként rövid ismertetőt fogalmazott meg a *Magyar Tanítóképző* 4. számában professzora, Erdélyi László *A Magyar történelem új rendszerben* című történelemkönyvéről.

Kiskunfélegyháza múltja és fejlődése című írását tekinthetjük első tudományos publikációjának, amelyet a későbbi években számos dolgozat követett

¶ A tanítást, oktatást mindvégig teljes tudásával és alázattal szolgálta, miközben a kutatásokkal kapcsolatos érdeklődése sem lankadt. Egyre jobban vonzotta szűkebb környezetének helytörténete: hozzálátott Kiskunfélegyháza történetének feltárásához. Kutatási eredményeinek első összefoglalóját a tanítóképző intézet értesítőjében közölte. Az 1930–31-es tanévet bemutató iskolai értesítőben megjelent *Kiskunfélegyháza múltja és fejlődése* című írását tekinthetjük első tudományos publikációjának, amelyet a későbbi években számos dolgozat követett.

¶ Természetesen nem csak a tudományoknak és a diákoknak szentelte életét. 1932. november 24-én kíséri oltár elé Oroszi Irma okleveles tanítónőt, gimnáziumi szerelmét: házasságukból három gyermek született.

¶ A *Kiskunfélegyháza határtörténete* című munkája szintén az iskola értesítőjében jelent meg 1932-ben; ez az írás egy korszakot zárt le. Esztendővel később, 1933-ban, belügyminiszeri engedéllyel Metzner Károly Mezősire változtatta nevét. (A fentebb említett írás volt az utolsó, amely a „régí” név alatt jelent meg, innentől írásait is Mezősiként jegyezte.)

¶ A pedagógusi főállás és a kutatói munka mellett aktív szerepet vállalt a település közéletében is, elsősorban annak kulturális területén. Előadásokat tartott, segített a szervezési munkálatokban. 1934-ben hagyományteremtő rendezvényre készült a város. Szeptember 2-án rendezték meg az első Félegyházi Napok elnevezésű nagyszabású eseményt, amely alkalomra egy kiadvány megjelentetését tervezték. Mezősit kérte fel a helyi Idegenforgalmi Bizottság, hogy írjon városismertető kiskönyvet. Az ötvennégy oldalas kiadvány négyezer példányban készült el, és azonnal ismertté tette szerzőjét a város szinte minden polgára előtt. Onnantól szinte évente jelentek meg kutatási eredményei a várossal kapcsolatban. 1950-ben

az ötvennégy oldalas kiadvány négyezer példányban készült el, és azonnal ismertté tette szerzőjét a város szinte minden polgára előtt

M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM REKTORA.

1927-28. é. t. sz.

Hivatalos Bizonyítvány.

Bizonyítom, hogy a Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa

Metzner Károly urat

aki római-kath.vallású és 1907. évben — Földeákon — született,
1928. évi — május — hó 25. én a — bölcsészeti- tudományok
summa cum laude

DOKTORÁVÁ AVATTA.

Szeged, 1928. évi — május — hó 25. -én.

az ő javaslatára telepítették a félegyházi Kiskun Múzeum udvarára a Kismindszenti úti, Pajkos-Szabó-féle szélmalmot.

1955-ben jelent meg a Tiszatáj című folyóiratban egyik legjelentősebb Móra-tanulmánya, amely a családi szülőház azonosításáról szól

- ¶ 1934. február 8-án elhunyt Móra Ferenc író, a város szülötte. Mezősi egy rövid életrajzi ismertetéssel emlékezett meg róla. A Móra-életmű mélyebb feltárására, elemző bemutatására két évtizedet kellett várni. 1955-ben jelent meg a Tiszatáj című folyóiratban egyik legjelentősebb Móra-tanulmánya, amely a családi szülőház azonosításáról szól. Hosszas feltáró munkát követően bizonyította be, hogy nem a Daru utcai épület volt Móra szülőháza, amelyről 1927-ben Juhász Ferenc tett említést a *Literatúrában*, hanem a ma kiállítóhelyként működő Szarvas utcai ház. Kezdeményezésére a városi tanács megvásárolta a még álló épületet, és felújította. A kiállítás 1972. február 8-án nyílt meg, amit ő már nem élhetett meg.
- ¶ Mezősi Károly 1971. július 4-én, 64 éves korában elhunyt. Kiskunfélegyházán az Alsótemetőben helyezték el földi maradványait.
- ¶ Visszatérve az 1934-es évhez: kutatásait még két tanévben (1934–35, 1941–42) mélyíthette el a bécsi Collegium Hungaricum intézményében. Az állami ösztöndíjjal támogatott hónapokban elsősorban a török idők utáni korszakkal foglalkozott, település- és társadalomtörténeti vonatkozásokat tárt fel; kutatásainak összefoglalója a Magyar Történettudományi Intézet kiadásában látott napvilágot. 1943-ban jelent meg Bihar Vármegye a török megszűnése idején című munkája.
- ¶ Az 1940-es esztendőik egy igen tartalmas és eseménydús évtizedet jelentettek számára. 1942. január 15-én tartotta meg székfoglaló beszédét a Magyar Tudományos Akadémián. Értekezésének címe: *A fegyverjog (jus armorum) megváltása a töröktől visszafoglalt területen*. A Magyar Történelmi Társaság rendes tagja lett, és még ebben az évben, pontosan október 27-én a közoktatási miniszter kinevezi őt a csaknem 75 esztendőes Kiskunfélegyházi Tanítóképző Intézet igazgatójává.
- ¶ Az *Alföld története az újkorban* címmel készítette el disszertációját, amelynek eredményeképpen a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem (1940 és 1945 között ez az egyetem hivatalos neve) magántanári kinevezést (*decretum habilitationis*) adományoz számára.

- ¶ A háború körülményei kibillentették lendületéből, illetve át-helyezték a hangsúlyokat. Az elszenvedett fizikai és szellemi károk helyreállítása mindennapi feladatává vált. A kutató-sok helyett most az épület helyreállításáért kellett fáradoz-nia. Szerveznie és felügyelnie kellett az építési munkálatokat, legfőképpen pedig újraindítania az oktatást.
- ¶ Az 1950-es évek elején szaktudása és helyismerete alapján ideá-lis jelöltnek tűnt a Kiskun Múzeum vezetésére, amely tevé-kenységet másodállásban látta el. Elsődleges állása továbbra is a tanári pálya maradt. Meg kell jegyezni, hogy ez a gyakor-lat, amely szerint egy pedagógust kérnek fel másodállásban múzeum vezetésére, nem volt egyedi. Az országban több he-lyen is találkozhatunk ezzel a kettős megbízással ezekben az években. Csaknem évtizednyi (1952. március 1.–1963. február 28.) múzeumigazgatási munkássága alatt kiemelkedően so-kat tett a város műemlékeinek megmentéséért.
- ¶ 1963 márciusától vezette a Pest megyei múzeumi hálózatot. A központ ekkor még Budapesten volt, Szentendrére majd csak 1972-ben költözött ki a megyei szervezet.
- ¶ Felvetődhet a kérdés, hogy identitásában mennyire kötődött a megyéhez, hiszen egész életében a helytörténet-kutatás ki-emelkedő szerepére és fontosságára hívta fel a figyelmet. Nos, Mezősi mögött – mint olvashattuk fentebb – immáron jelen-tős irodalomtörténeti kutatások álltak, elsősorban Petőfi Sán-dor kapcsán. A kutatási szálak számos alkalommal kapcsol-ták ehhez a régióhoz. Hasonlóan tekinthetünk a török kori társadalomtörténeti feltárásokra is, amelyek szintén jelentős kapcsolódási pontokat teremtettek.
- ¶ Nevéhez fűződik a *Pest Megyei Múzeumi Füzetek* periodika, amely azóta is ismerteti a múzeumokban folyó tudományos munka eredményeit. Az első számokat egymaga készítette, írta, szer-kesztette, majd magánkiadásban megjelentette. Sajnálatos tény, hogy a néhány esztendő szünet után újraindított Pest

*egész életében
a helytörténet-
kutatás kiemelkedő
szerepére
és fontosságára
hívta fel a figyelmet*

Politikailag nehéz viszonyok között is sikerült elérnie céljait, amelyek mindig a hazai kulturális örökség feldolgozását és megismertetését szolgálták.

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
LÍCEUMI TANKÖNYVEI

DR. MEZŐSI KÁROLY

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNELME

II. KÖTET

A XVIII. SZÁZAD VÉGÉTŐL NAPJAINKIG
ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

A LICEUM ES LEÁNYLICEUM
— IV. OSZTÁLYA SZÁMÁRA —

A VALLÁS- ES KÖZOKT. MINISZTER 56324/1941. SZÁM ALATT
A BÍBOROS HERCEGPRIÁMS 4669/1941. SZÁM ALATT
— TANKÖNYVŰL ENGEDÉLYEZTE —

BUDAPEST

ÁRA P 2.-

PEST MEGYEI MŰZEUMI FÜZETEK II.

DR. MEZŐSI KÁROLY

PEST MEGYE MŰZEUMAI

Megyei Múzeumi Füzetek (Szentendre 1993 – új sorozat) első számában Mezősi neve nem szerepel semmilyen formában.

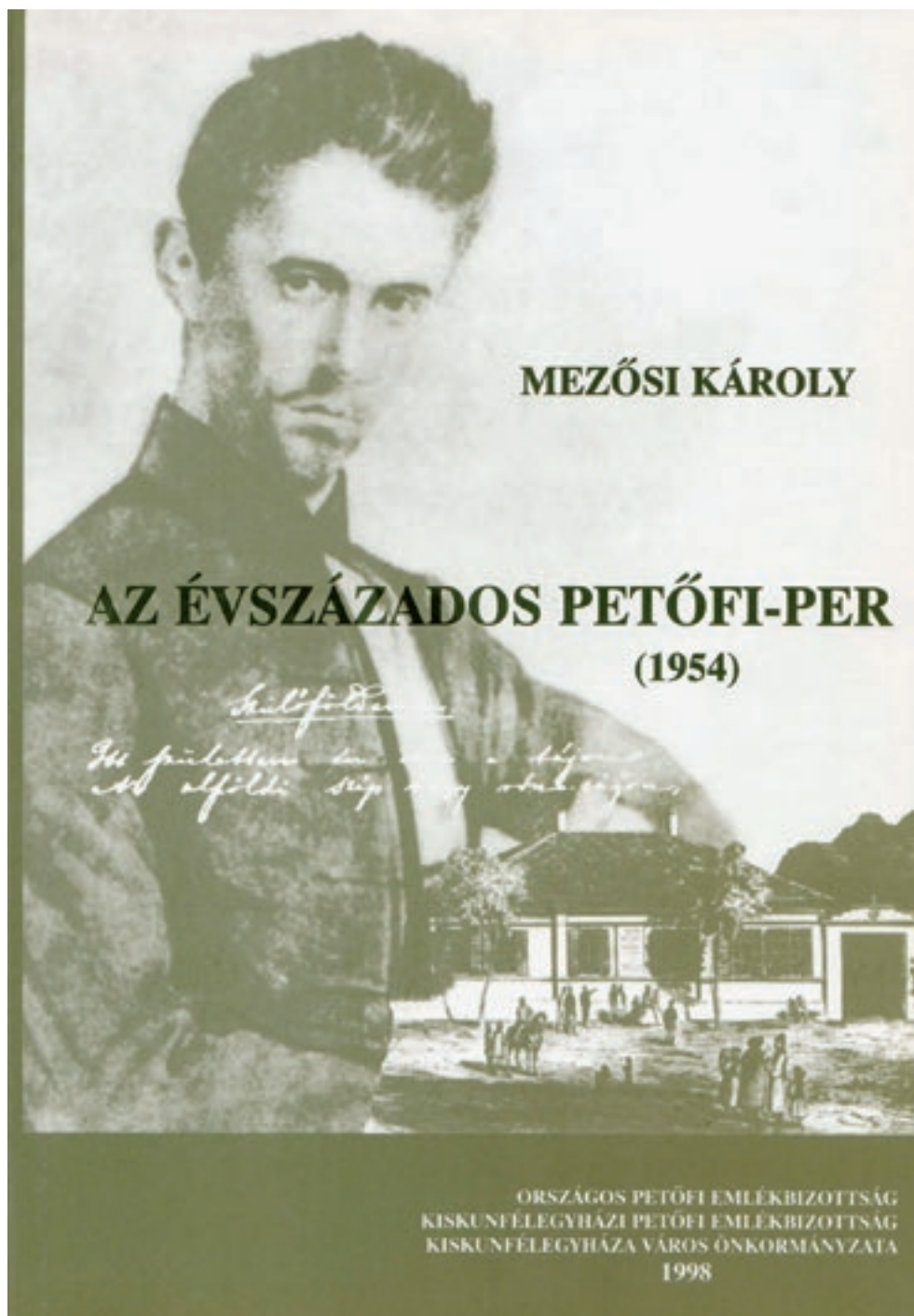
¶ Hatalmas lendülettel vetette bele magát a munkába. A „gondnoksága” alá tartozó múzeumok problémáiról személyesen győződött meg. Felkereste az intézményeket, majd a helyi vezetőkkel közösen alakította ki a fejlesztéshez szükséges szempontokat.

¶ Tanáremberként, intézményvezetőként, muzeológusként egyetlen cél vezérelte: minél alaposabban megismerni a települést, illetve annak szűkebb környezetét, és az így megszerzett tudást a lehető legrészletesebben átadni a társadalomnak, a közösségnek. Ezt meg lehet tenni intézményesített formában a katedrán állva, vagy kiállításokat rendezve egy múzeum falai között, de elérhetjük közönségünket alkalmi előadások megtartásával és kiadványokkal is. Utóbbi műfajban szintén kiemelkedőt nyújtott.

¶ Mezősi Károly tevékenységéről, nézeteiről és az általa bejárt szellemi útról pontosabb képet kaphatunk, ha kézbe vesszük könyveit, elolvassuk tanulmányait. Halálának huszonötödik évfordulójára (1996) megjelent egy életrajzot és bibliográfiát tartalmazó tanulmány. Petőfi-kutatásait is több publikáció közli: 1961-ben az Irodalomtörténeti Füzetek sorozatában jelent meg *Petőfi családja a Kiskunságban* című tanulmánya sokéves kutatómunkájának eredményeként; Petőfi-kutatásainak összefoglaló tanulmánykötete halála után, 1972-ben jelent meg *Közelebb Petőfihez* címmel; *Az évszázados Petőfi-per (1954)* című írása 1998-ban jelent meg Kiskunfélegyháza Város Önkormányzatának kiadásában.

¶ Jelentős volt a tevékenysége mind tudományos téren, mind a muzeológia és az oktatás tekintetében. Politikailag nehéz viszonyok között is sikerült elérnie céljait, amelyek mindig a hazai kulturális örökség feldolgozását és megismertetését szolgálták. 1991-ben Kiskunfélegyháza díszpolgárává választották, mivel „múlhatatlan érdemeket szerzett városunk kultúrájának, szellemi értékeinek gyarapításában, erkölcsi tartásának erősítésében. Helytörténeti tanulmányokban tárta fel Kiskunfélegyháza és a Kiskunság települési viszonyait, 1848 helyi erőfeszítéseit, az iskoláztatás és az iskolák fejlődését.” Érdekességként érdemes

Petőfi-kutatásainak
összefoglaló
tanulmánykötete
halála után,
1972-ben jelent meg
Közelebb Petőfihez
címmel

megjegyezni, hogy ezen a testületi ülésen Kiskunfélegyháza városa két díszpolgári címet adományozott, mindkettőt posztumusz elismerésként: az egyiket Dr. Mezősi Károly kapta, a másikat Petőfi Sándor, a nemzet költője.

- ¶ Helytörténeti vonatkozású, Móra Ferencről és Petőfi Sándorról szóló írásait, kiemelve *Az évszázados Petőfi-per* című könyvet, Kiskunfélegyháza városa a kulturális örökség kategóriában nemzeti értéknek nyilvánította.
- ¶ 2017. januárjában *Köszönettel igazgató úr...* címmel nyílt kiállítás a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumban Mezősi Károly születésének 110. évfordulója alkalmából.

Tagságai

Kiskunfélegyházi Népművelési Bizottság
Actio Catholica helyi kulturális bizottság
Kiskun Múzeum Igazgatósága
Móra Ferenc Társaság
Kiskunfélegyházi Honismereti Klub
Magyar Történelmi Társulat
Collegium Hungaricum Szövetség
Szent Imre Kollégium Szövetség
Szegedi Alföldkutató Bizottság
Magyar Néprajzi Társaság
Magyar Irodalomtörténeti Társaság
Országos Petőfi Emlékbizottság

Kitüntetései

1963, 1968	Szocialista Kultúráért
1971	Oktatásügy Kiváló Dolgozója
1972	Petőfi-emlékplakett
1991	Kiskunfélegyháza díszpolgára

Ezúton szeretném megköszönni Dr. Mezősi Katalin és kedves férje, Dr. Fontos Géza támogató segítségét. A cikk megjelenését fényképekkel, eredeti dokumentumokkal támogatták, és végül, de nem utolsósorban, lektorálták a megjelenő írást.

Füzes Endre önkéntes teremőrként a Skanzenben, 2011
Fotó: Deim Péter, Szabadtéri Néprajzi Múzeum